

Migrácia v umeleckej literatúre

**Bariaková Zuzana, Jakubík Henrich, Kubealaková
Martina: *Hranice okolo nás a v nás: Literárne podoby
migrácie v slovenskej literatúre, 2019***

<https://doi.org/10.34739/clit.2021.15.24>

Vedecká monografia *Hranice okolo nás a v nás: Literárne podoby migrácie v slovenskej literatúre* je po monografii *Samota a osamelosť (vo vybraných textoch slovenskej umeleckej literatúry, 2013)* ďalšou spoločnou knižnou realizáciou trojice autorov z Katedry slovenskej literatúry a literárnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Po nedávno vydanom zborníku *Literárne podoby migrácie* (2019) ide o druhý publikačný výstup grantového projektu VEGA č. 1/0157/17 s rovnomenným názvom.

Monografia potvrdzuje aktuálnosť zatiaľ výraznejšie neprebádanej problematiky – témy ľudskej migrácie, emigrácie, pohybu, sťahovania, ktorá celospoločensky (celosvetovo) zarezonovala ako hromadný jav aj v posledných rokoch 21. storočia. Celá plejáda podôb migrácie v literárno-vývinovej perspektíve a v rámci druhovo-žánrovej rozmanitosti diel/textov umožnila autorskému kolektívu využiť hlavne vlastný interpretačný potenciál. Na mnohohrstvovosti témy sa podieľajú najmä subjekty migrácie, ktoré rámujú ne/zaujatí cestovatelia (pozorovatelia) a subjekty oscilujúce medzi vlastnou a nadobudnutou identitou. Analyticko-interpretáčny (aj komparačný) čítanie cestopisov staršej i novšej proveniencie a súčasných prozaických textov potvrdilo záujem migrantov o nadväzovanie a rozvíjanie medziľudských vzťahov ako obranného mechanizmu na samotu a osamelosť postáv a riešenie dramatických životných situácií v cudzom prostredí.

Monografii nechýba požadovaná vedeckosť, teoreticko-metodologická jednotnosť a vyváženosť, kompaktnosť; zároveň je mimoriadne podnetná smerom k ďalšiemu výskumu danej témy či z nej vyplývajúceho stavu samoty a pocitu osamelosti, prípadne outsiderstva. Hodnotový postoj autorov k jednotlivým textom je závislý hlavne od problémového zmocnenia sa ponúkanej látky. Popri záujme o migráciu v podobe fyzického presunu z miesta na miesto, keď nový sociálno-prírodný priestor predstavuje pre subjekt užitočnú zónu živého (i konfliktného) kontaktu s „inakosťou“, často vystaveného tlaku odlišných kolektívnych predstáv, je adekvátna pozornosť venovaná aj fenoménu tzv. mentálnej migrácie.

Z publikácie *Hranice okolo nás a v nás: Literárne podoby migrácie v slovenskej literatúre* vyplýva, že migrácie ako jedného z ľudských existenciálov, literárne reflektovaných od najstarších čias po súčasnosť, sa autorky a autor nemohli (ani nechceli) zmocniť komplexne. Ich zámerom nebolo vytvoriť dejiny pohybu, ale, ako je v úvodnej časti uvedené, postihnúť príčiny a dôsledky migrácie, no najmä jej individuálne prežívanie.

Obsahová štruktúra prezrádza, že trojica autorov ponúka okrem rámcových častí v podstate štyri nosné interpretačné kapitoly. Prvá – *Jeden Konštantínopol, a predsa dva* – v časovom rozpätí od renesančného humanizmu po osvietenský klasicizmus, je zameraná na cestopisné texty J. Dernschwama, P. Rubigala a J.I. Bajzu. Pre uvedený časový rámec je typický prechod od konkrétnej cestovateľskej skúsenosti k fikcii, od autorov (*Martýri protestantskej viery*: D. Krman ml., T. Masník, J. Simonides, J. Láni) k hrdinovi (René). Rôzne formy cestopisného žánru v starších obdobiach vývinu slovenskej literatúry umožňujú interpretovať migráciu ako racionálne poznávanie a emocionálne prežívanie (M. Kubealaková). V ďalšej kapitole – od H. Jakubíka – *Na ceste do neznáma* – je tiež prostredníctvom vhodného výberu diel/textov od literatúry postromantizmu až po realizmus a výstižných interpretácií tematizovania migrácie (napr. vystahovalectvo) mnohými autormi (od Laskomerského – po Timravu) dôraz položený aj na žánrové premeny (cestopisná črta – poviedka, novela). Adaptácia expatiiek v cudzom prostredí a konfrontácie s ním je náplňou poslednej časti monografie s názvom *Niektoré hranice nemôžeš prekročiť*. Interpretácia problematizovania novej reality hrdiniek trojice prozaičiek (Dobrákovová, Kepplová a Žuchová) je správne prepojená aj so sociologickým, etickým i psychologickým kontextom (Z. Bariaková).